

ТАДБИРКОРЛАР САРСОНГАРЧИЛИГИГА ЧЕК ҚЎЙИЛАДИ...

Рақамли технологиялар нафақат давлат ва жамият бошқарувини такомиллаштиради. Балки ижтимоий соҳада одамларга катта қулайликлар яратади. Асосийси, ижобий иқтисодий ўсишига замин яратиб, маҳсулот ва хизматлар сифатини оширган ҳолда, ортиқча харажатларни камайтиради. Мамлакатимизда рақамли технологиялар орқали тадбиркорлик субъектларининг муаммолари билан ишлаш тизимини такомиллаштириш, уларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш механизмларини янада кучайтиришга катта эътибор қаратилаётгани бежис эмас.

Чунки рақамли технологиялар ҳаётимизга шунчалик сингиб кетдики, бугунги кунда, нафақат, кундалик фаолиятимиз, балки ижтимоий-иқтисодий соҳалар ривожини ҳам уларсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Рақамли технологияларнинг кенг ривожланиши тадбиркорларни ўз муаммоси билан идорама-идора юришдек ташвишли муаммодан қутқаради. Натижада, тадбиркор вақтини бизнесни ривожлантириб, янги иш ўринлари ташкил қилади.

Президентимизнинг шу йил 27 июлдаги “Тадбиркорлик субъектлари билан самарали мулоқот тизимини жорий этиш ва уларнинг ҳуқуқий ҳимоясини янада кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони минг-минглаб тадбиркорлар томонидан катта хурсандчилик билан кутиб олинди.

Мазкур ҳужжат билан Президент ҳузуридаги Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакил, Иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазирлиги ҳамда Савдо-саноат палатасининг “business.gov.uz” ягона интерактив портали “Тадбиркор виртуал офиси” ахборот порталига айлантирилди.

Бундан буён тадбиркорлик субъектларининг мурожаатларини кечаю кундуз қабул қилиш, ҳал этиш ва ушбу жараёнларни назорат қилиш, давлат органлари ва ташкилотлари ҳамда тадбиркорлик субъектлари ўртасида тематик онлайн муҳокамалар ва сўровномалар ўтказиш орқали тадбиркорлик фаолиятига тўсқинлик қилаётган тизимли муаммоларни аниқлаш ва уларни бартараф этиш бўйича тақлифлар шакллантирилади.

Жорий йил 1 августдан бошлаб эса порталга тадбиркорлик субъектлари, Савдо-саноат палатаси ҳузуридаги “Call-марказ” хизмати, Тадбиркорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича вакил – тадбиркорлардан сайёр қабулларда келиб тушган мурожаатлар асосида мурожаатлар киритади.

Шу билан бирга, маҳаллада тадбиркорликни ривожлантириш, аҳоли бандлигини таъминлаш ва камбағалликни қисқартириш масалалари бўйича туман (шаҳар) ҳокимлари ёрдамчилари ҳам мурожаат киритиши мумкин. Бу борада ҳоким ёрдамчилари тадбиркорлик субъектлари мурожаатини маҳалланинг

ўзида кўриб чиқади ва ҳал этиш чораларини кўради. Агар маҳалла даражасида ҳал этиш имконияти мавжуд бўлмаса, порталга киритади.

Порталга киритилган мурожаатлар эса автоматик равишда ёки Тадбиркорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича вакил томонидан тегишли ваколатли органларга кўриб чиқиш ва ҳал этиш учун йўналтирилади. Ўз навбатида, ваколатли органлар портал орқали келиб тушган

бошқа манфаатдор идоралар билан ҳамкорликда ҳар йили 1 февралга қадар тадбиркорлик субъектларида ўтказилган текширувларнинг қонунийлиги ва тадбиркорлик соҳасидаги қонунчилик ҳужжатларининг ижроси ҳолати юзасидан ўрганишлар ўтказиши белгилангани бизнес вакиллари томонидан маънода, фаолият қорлади, ҳаракатга келтирди.

Албатта, ишбилармон кишига эмин-эркин ишлаши учун зарур шароит яратиб берилса, унинг фаолияти кенгайиб бораверади. Президентимиз раҳбарлигида юртимизда тадбиркорларга ана шундай шароит билан бирга, кенг имкониятлар, соҳа ривожини учун катта шароитлар яратилмоқда. Барча даражадаги раҳбарлар тадбиркорларни

Жорий йил 1 августдан бошлаб эса порталга тадбиркорлик субъектлари, Савдо-саноат палатаси ҳузуридаги “Call-марказ” хизмати, Тадбиркорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича вакил – тадбиркорлардан сайёр қабулларда келиб тушган мурожаатлар асосида мурожаатлар киритади.

мурожаатларни қонунчиликда белгиланган тартибда ва муддатларда кўриб чиқади, натижалари тўғрисидаги ахборотни порталга киритади.

Фармон билан тадбиркорлик субъектларининг мурожаатларини “Тадбиркор виртуал офиси” ахборот портали орқали қабул қилиш, умумлаштириш ва назорат қилиш схемаси тасдиқлангани ҳам айни муддао бўлди. Бу тизим тадбиркорларни ҳам вақтини, ҳам харажатини тежайди. Энг муҳими, тадбиркорлар ўз муаммоси билан идорама-идора сарсон бўлиб юрмайди.

Давлатимиз раҳбарининг ушбу фармони билан Тадбиркорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича вакил Савдо-саноат палатаси ва

эшитяпти, уларнинг муаммоларига кулоқ тутиб, ечимини берапти.

Бир сўз билан айтганда, имтиёзлар ошиб, ишбилармонларнинг самарали фаолият юритишлари учун барча чора-тадбирлар кўрилатгани сабабли юзлаб одамлар кичик ва ўрта бизнесда ишни кўрқув билан эмас, балки қатъий ишонч ва катта мақсадлар билан бошляпти. Мазкур фармон шубҳасиз, мамлакатда бизнесни ривожлантириш, тадбиркорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, энг муҳими, минг-минглаб янги тадбиркорлик субъектлари ташкил этилишига хизмат қилади.

Ботирбек ТўРАЗОДА,
Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати

ИЖТИМОИЙ ҲИМОЯ ЯГОНА РЕЕСТРИ

Мамлакатимизда сўнгги йилларда аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштириш бўйича салмоқли ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, кам таъминланган оилаларни аниқлаш ва уларга манзилли ёрдам кўрсатиш мақсадида “Ижтимоий ҳимоя ягона реестри” ахборот тизими жорий қилинди.

Кам таъминланган нафақа олувчи оилалар сони охириги уч йилда тўрт баробарга ошиб, 1,9 миллионга етди, кам таъминланган оилалардаги болаларни парваришлаш учун тўланадиган нафақа қамрови кенгайиб, нафақа тайинлашда инobatга олинadиган болалар ёши 14 ёшдан 18 ёшгача, мазкур тўлов муддати 6 ойдан 12 ойгача ҳамда нафақа миқдори ўртача 1,5 баробарга оширилди.

Яқинда Президентимиз томонидан имзоланган “Ўзбекистон Республикаси аҳолисини ижтимоий ҳимоя қилиш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги фармон ҳам соҳадаги ислохотларнинг мантиқий давоми бўлди.

Мазкур ҳужжат билан ижтимоий ёрдамга муҳтож ва ижтимоий нафақа тайинлаш мезонларига жавоб берадиган барча оилалар ва шахсларни ижтимоий ёрдам дастурлари билан қамраб олиш, мажбурий ижтимоий кафолатлардан, шу жумладан, ижтимоий ҳимоя турларидан фойдаланиш имкониятини соҳани рақамлаштириш ҳисобига кенгайтириш, ушбу жараёнга очиқлик ва шаффофлик тамойилларини жорий қилиш, аҳоли учун мажбурий ижтимоий кафолатларни таъминлаш, эҳтиёжманд қатламларнинг ижтимоий ҳимоясини кучайтириш белгиланмоқда.

Шунингдек, ногиронликни белгиланиши

ижтимоий моделига босқичма-босқич ўтиш, имконияти чекланган ва ногиронлиги бўлган шахсларнинг бандлигини таъминлаш, аҳолининг муҳтож қисмини замонавий протез-ортопедия буюмлари ва реабилитация воситалари билан таъминлаш ҳамда ижтимоий хизматларни аҳолига бевосита маҳалла даражасида кўрсатиш амалиётини жорий этиш назарда тутилмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, белгиланган вазифалар муҳтожларга ёрдам бериш, кам таъминланган оилаларни қўллаб-қувватлаш, аҳолига кўрсатилаётган ижтимоий хизматлар ва ёрдамнинг манзиллилигини, мақсадлилигини таъминлашга хизмат қилади.

Ўрол ЎРОЗБОЕВ,
Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати,
ЎЗХДП фракцияси аъзоси

Интернет ҳаммамизнинг энг яқин ошнаимиз. Унга боғланиб қолганмиз. Ижтимоий тармоқлардаги бир-биридан қизиқ нарсаларни айтмайсизми? Фақат вақтнинг “энаётганини”, умр ўтиб кетаётганини ҳисобга олмас, ҳаммаси “якши”. Яқинда ана шундай ғала-ғовур ижтимоий тармоқларда миш-миш тарқалди. Нима эмиш, Муқимий номидаги Ўзбек давлат мусиқали драма театрида шоир Усмон Носир ҳаётига бағишланган спектакль сахналаштирилмиш. Одамни бирдан ҳушёр торттиради-а. “Катта асарга қўл уришибди-да”, деган ўй хаёлдан ўтди.

Тўғри-да, Усмон Носирдек шоирни сахналаштириш осонми? Ҳар бир ҳолатга жиддий ёндашиш керак. Бу драматургга улкан масъулият юклаши тайин. Вақт бўлса албатта боришни дилга тугиб қўйдим. Театрга, стадионга боришни яхши кўраман. Театрда инсон рухан енгил бўлиб чиқади. Машҳур бир фильмда айтилганидек, “Театрга тушмаган бўлсанг, шаҳарга нега бординг?”

“УСМОН НОСИР”ни ким ёзиб, шундай катта ишга журъат этибди, дейсизми? Муаллиф — адабиётга ёниб ва шов-шувлар билан ки-

риб келган ёзувчи Жавлон Жовлиев экан. Очиғи, хурсанд бўлдим. Нега деганда, узоқ-узоқлардан эшитишимизга қараганда, драмани ёзиш мумкин экан-у, аммо уни сахнага олиб чиқиш машаққат эмиш... Драма сахна юзини кўриши учун минг бир чиғирикдан ўтармиш. Ёш ёзувчини асари ана шундай чиғириклардан ўтиб, сахна юзини кўрарканми, демак бу нафақат ёзувчи учун, балки унинг тенг-тўш ижодкор дўстлари учун-да муваффақият. Бунга фақатгина хурсанд бўлиш керак. Ва ёш ижодкорга ишониб, имкон бергани учун театр жамоасига ҳам миннатдорчилик билдирсак арзийди.

Спектакль тақдиротиға бироз кечикиб бордим. Зал лик тўла. Одамлар ҳаяжон ва олқишлар билан томоша қилишяпти. Бироз кечикканим учун воқеаларни илғаб олишим қийин бўлди. Лекин диалоглар Жовлиевча услубда, одамнинг юрагини ёндирадиган сўзлар. Спектакль тугаши билан қарсақлардан бино ларзага келди, десам муболаға бўлмайди. Томошабинлар тик оёқда узоқ олқишлашди... Жуда кўплаб машҳур инсонларга кўзим тушди.

Қизиқиш бўлса керак, мазмунини тўла англаш учун эртасига яна бордим. Спектакль шоирнинг ўша машҳур: “Юрак, сенсан менинг созим, Тилимни найга жўр этдинг” деган сатрлари билан бошланди. Усмон Носир чиқиб келди. Актёрнинг ҳаракатлари ўзига ярашган. Қўшиқ тугади. Ёндирувчи алангали диалог. Адашмасам, иккинчи парда эди. Усмон дўстларига зиёфат беряпти. Шоирни мактаб кўқларга кўтаришяпти. Ўшанда Усмон дўстларига қараб: “Мақтов шоирни ке-

миради, мактов ўлдиради, аммо мактовсиз шоир шоир бўлмайди” деган ажойиб сўзни айтди. Яна шу пардада Тўхта шоир даврадагиларга қараб: “Мендайларни... сендайларни ҳам тез-тез туғади оналар,

«...СЕНДАЙЛАР КАМДАН-КАМ ТУҒИЛАДИ»

аммо Усмон сендайлар камдан-кам туғилади, неча йилларда бир туғилади...” мазмунида гапириб, чин таърифни бериб қўяди. Дарҳақиқат, шундай. Усмон Носирга ўхшаган оловқалб, чин истеъдодлар неча йилларда бир туғилади. Тўхта шоирнинг яна шундай гапи бор: “Сен ўзбекнинг чин боласисан!”

Спектакльдаги воқеалар изчиллиги жуда қизиқарли. Ўша “Шарқда Пушкин пайдо бўлди” дея шоирни кўтар-кўтар қилган, нон-тузини еган дўстлари кўролмаслик, рашк боис унинг бир оғиз айтган гапини нотўғри талкин қилиб улкан истеъдод соҳибининг камалишига ҳам сабабчи бўлдилар.

Шоир камокда ётган ҳолатида унга бўлган зуғум, кийноқлар томошабин кўнглига алланечук ачиниш ҳиссини уйғотади. Лекин рус аскарининг унга бўлган ғамхўрлигини ишонарсиз дейиш мумкин-у, лекин мен ишондим. Бу ҳолатда жуда кўп маъно топишимиз мумкин. Биринчидан, шоир оддий одам эмаслиги, унинг ижоди шу қаҳри қаттиқ инсонни-да кўнглини юмшатгани, истеъдоднинг қудрати каби кўплаб маънолар топиш мумкин. Шифокорнинг ожиз қолгани эса одамнинг юрак-бағрини эзади. Мулоқотлар ўз ўрнида қўлланган.

Тўхта шоир мисолида ҳақиқий фидойи, танги, доимо ҳаммага яхшилик тилаб юривчи инсон қиёфаси гавдалантирилган. Ўшандай каттол, ҳамма бир-бирини сотаётган бир замонда Тўхта шоирга ўхшаб виждонни саклаб қолганлар ҳам бўлганлиги рўйирост кўрсатилган.

Усмон Носир ва онаси ўртасида ажойиб суҳбат бўлиб ўтади. Онасининг “Болалигингда китоб ўқиға-

нингда урсам бўларкан” мазмундаги гапига “Қайси она китоб ўқиган боласини уради” деган жавоби, онанинг “Менга адабиёт эмас, ёзган достонинг эмас, сен кераксан” дейиши, фарзанди совқотмаслиги учун елкасига чопон ташлаши каби ҳолатлар жуда таъсирли. Душманга айланган “дўстлари” — Шокир Абди ва Кўчқор Самад олдида ялиниб, илтимос қилиб йиғлаган онага, Усмон Носир: “Бундан кейин қорнингиздан тушмаганлар олдида ҳеч қачон кўзёш тўқманг. Ваъда беринг. Онт ичинг” дейиши ҳам юракни ўртаб юборади. Усмонни сотқинлар муҳокама мажлисига олиб ке-

тишаётганда, у онасига қараб мана бу маънода гапиради: “Мени бутун умр кут... Бу элдан эл деганлар чиққунча кут, миллатнинг дардини даволайдиганлар чиққунча кут... Умринг кутиш она! Юраги катта болаларни кут, кут она, кут...Бу элдан эр чиққунча кут, бу элдан шер чиққунча кут!”

Усмоннинг қамокдаги ҳолати ҳам ишонарли тасвирланган. Аскар зобитни отиб ташлаганда бутун зал олқишларга тўлди. Кейин аскар шоирнинг икки сотқин дўстини ҳам отиб ташлайди. Шунда улар: “Биз битта ўқ билан ўлиб кетавермаймиз, биз халқ билан яшаймиз” деган мазмунда гапириб томошабинлар орасига кириб кетгани ва яна халқ орасидан чиқиб Усмон Носир хайкали пойига гул қўйишгани яхши топилма бўлган.

Усмон Носир чиқиб келган сандикка ўхшаган музлаткич унинг қамокдаги ётадиган жойига айланиб, кейин худди шу унинг хайкали пойи бўлгани ҳам ноодатий камдан-кам учрайдиган топилма.

Шоир ролини ёш актёр Равшан Иброҳимовга ишониб топширишган.

Саҳнани режиссёрсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Ёш режиссёр Достон Ҳақбердиевга ана шундай масъулиятни муваффақиятли эплагани учун ташаққур айтса арзийди. Топилмалар, ўхшатишлар, бариси ўз ўрнида. Усмон музхонада ўтирганида томошабин ҳам ўзини музлаб кетаётгандек ҳис қилади. Усмон хурсанд ҳолатида беихтиёр қалбга илиқлик югуради. Яхши жамоа шакллантириб, уларни бошини қовуштиргани, уларга тўғри йўл-йўриқ кўрсатгани сезилиб турибди.

Сахналаштирувчи расом Миржалол Ҳолиқовнинг меҳнатларини ҳам эътироф этмасак бўлмайди. Чунки унинг истеъдоди ва маҳорати эвазига ўша давр муҳити кўрсатилган десам муболаға бўлмайди. Ўзининг ишини аъло даражада уддалаган... Ўша давр кўрсатиб берилган.

Дирижёр ва хор ижросида ҳам катта меҳнат қилингани кўриниб турибди. Айтишларича спектакль учун атоқли композитор Мустафо Бафоев ария ва мусиқалар ёзган. Бир мухлис сифатида айтадиган бўлсам, менга жуда ижобий таассурот қолдирди.

Энг қувонтирадигани спектакльни асосий қисмини ёшлар жамоаси ташкил қилгани. Демак ёшларга ана шундай масъулиятли ишларда ишонилмоқда, имконият бериб қўллаб-қувватланмоқда. Бу ютук...

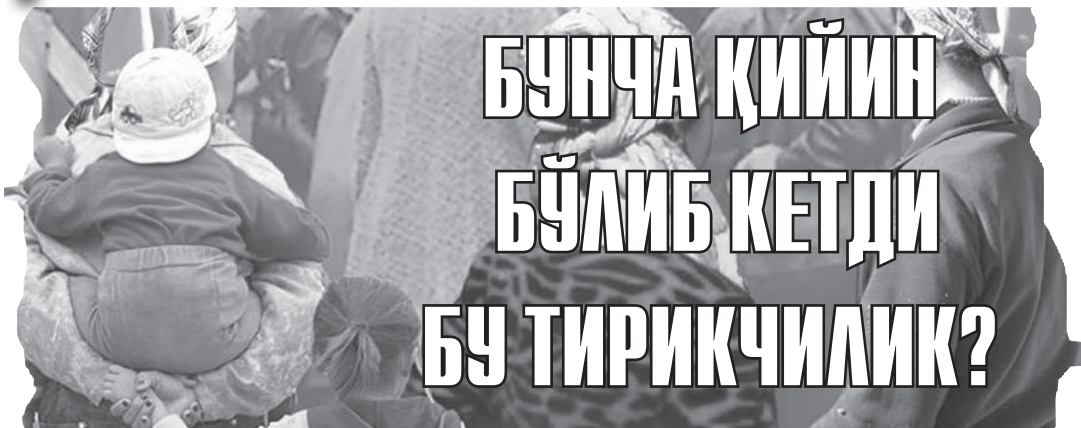
Очиғи, томошага боришдан аввал Усмон Носир ҳаётини шундайлигича сахнада гавдалантиришса керак деб ўйлагандим. Йўқ, бошқача. Бунга устоз журналист Шарофиддин Тўлаганов: “Спектакльни Усмон Носир ижоди ва фожиали ҳаёти ҳақида деб бўлмайди. Усмон Носир мисолида сотқинлик (энг яқин дўстларнинг хиёнат) тилга олинган. Шу сабабли театрда бормоқчи бўлганлар Усмон Носир ҳақида спектакль кўраман деб боришлари керак эмас. Спектакль яхши сахналаштирилган. Тафаккур билан кўриш керак” дея таъриф берди. Шу фикрни тўла қўллаб-қувватлайман.

Сахна асари орқали бугунги кунимизда ҳам давом этиб, инсоният тараққиётига тўсиқ бўлаётган кўплаб салбий иллатлар кўрсатилган. Рамзлар орқали ажойиб очиб берилган. Маслаҳатчи академик Наим Каримов экан. Менимча жадидлар ҳаёти ҳақида Наим Каримовдан ортиқроқ фикр билдира олмасак керак. Билишимча Жавлон Жовлиев ҳам анчадан бери жадидлар ҳаётини чуқур ўрганияпти...

Бир сўз билан айтганда, Муқимий номидаги Ўзбек давлат мусиқали драма театрида мана шундай спектакль сахналаштирилгани эътирофга лойиқ. Ва бугунги маиший муаммолардан чарчаган томошабин учун ажойиб туҳфа. Ором оласиз. Хабарингиз бор, Президент томонидан Усмон Носир таваллудининг 110 йиллигини кенг нишонлаш тўғрисида қарор чиққан. Бу асар ана шу ҳужжатда кўзда тутилган эзгуликларни амалга ошириш борасидаги мақсадларнинг гултожи бўлди, десак арзийди.

Зикрилла МАМАТОВ

Бугун ўзбек ижтимоий тармоқларини портлатган сурат ва ходиса тафсилотлари оидинлашгани сайин фожиа кўлами кенгайверди. Аввалига аёллар устидан зўравонлик сифатида қабул қилдик, вазият аниқлашавергач, бошқа муаммоларимиз очилди: сурат бугунги ижтимоий-иқтисодий аҳволимизни кўрсатувчи ўта қайғули полотнога айланди.

Аёл ва бола... Мардикор аёл ва шу аёлга ишониб топширилган бола... Боланинг ота-онаси? Аёлнинг опаси ичган экан... аёлни дўппослаган “эркаклар” қарийб 10 млн сўм зарар кўрган — уларнинг ҳам бола-чақаси ризқи қийилди... бригадирлар шу аёлларнинг пешона тери билан топилган пулидан “чўтал” олади, кимгадир бир қисмини берса ҳам керак — қандайдир солиқдан ташқари солиқ... нимага бу аёллар кўчадан иш қидиради, XXI асрда шу бозор ҳамон замонавий ташкил қилинмаган... нима учун болакай боғчада, уйда, ота-онаси бағрида эмас, ичган, уришқоқ аёллар ёнида?.. одамлар ош-нонга пул топаман деб шундай калтакланяпти-калтакляпти... шунча муаммо, шунча азоблар ва аянчли тақдирлар тўкнашган нуқта бу сурат.

Энди ўчириб бўлмас

Ҳатто кечириб бўлмас...

Тирикчилик тошдан қаттиқ...

Модомики, иш билан таъминлай олмас эканмиз, ўқитолмас эканмиз, ҳеч бўлмаса, ишини ўзи топиб юрганлар учун тартиб ва хавфсизликни таъминлаш керак. Аёллар қийналгани — бу иситма, жа-

миятдаги кўп муаммоларнинг белгиси. Мардикор аёлларнинг меҳнати кадрли, унга талаб бор экан, зарур инфраструктура қилиб берайлик ҳеч йўқ. Кўчада одамлар меҳнат қиламан, нон топаман деб бундай хор бўлиши қайси мақсадларимизга мувофиқ?

Шу суратни кўриб инсон сифатида хўрланиб кетдим...

Бу суратда тирикчилик жангининг бир лаҳзаси муҳрланган.

“Куйи шундай бўлса, ғамнинг ўзига қандай чидай олган экан одамзот?”

Номи қийин, қиммат машиналарда юрган ҳокимбобалар, шу суратни иш кабинетингизга илиб кўйинг!

Йўл, касалхона, мактаб... кураман деб триллионларни ўмараётган ўғрилар — тешиб чиқсин!

Ўз халқига бирни иккига сотиб, одамларни баттар қашшоқлаштираётган лоббистлару монополистлар — сиз қачон тўясиз?

Ва яна бошқалар...

Бунча қийин бўлиб кетди бу, тирикчилик?

Шахноза СОАТОВА

СЎРОҚСИЗ

Синглим
4-синфни тугатди,
бир куни инглиз
тили ўқитувчиси
бўламан, деса,
бошқа куни
шифокор
бўламан, дейди.
Опасининг
шарофати билан бу яқин орада бирор
қасбни танлолмасам ҳам керак.

САВОЛЛАР

– Шифокор?! Мол дўхтири бўлақол яхшиси. Моллар тузатишга келган докторга кўл кўтариб, ҳақорат қилмайди ҳар холда. Кейин олти йил ўқигунингча, қари қиз бўлиб коласан. Қишлоғимизда 17 ёшли қизлар турмушга чиқётган бир пайтда 23-24 ёшингда

буви бўласан. Ҳамшира бўламан десанг, бир миллион ойликни бир ойга етказиш ҳадисини мукамал ўрганишинг керак.

– Опа, ундачи зўр ўқиб, ҳоким ёрдамчиси бўлиб оламан. Кейин қариганимда ҳоким бўламан.

– Қариб ҳоким бўлишга улгурмайсан, ёрдамчи бўлсанг. Раҳбарингни қилган ишини бўйнингга илишади тамом, дам олгани “курорт”га кетасан. Бирорта ҳокимнинг пора билан қамалганини эшитганмидинг ё?

– Бўпти, унда сизга ўхшаган журналист бўламан!

– Алоооо, нима деяпсан, эшитилмаяпти, алоооо...

Шахруза САТТОВА

НИМА ДЕЁТГАНИНГИЗНИ БИЛАСИЗМИ?

● Сарлавҳа сал кўполроқ чиқди, тўғрими?

Ростдан ҳам, тилимизда турли тиллардан кириб қолган сўзлар кўп ва уларнинг аслида қандай кўринишда бўлгани-ю, қанақа маъно англатишини ҳар доим билавермаймиз. Шулардан айримларини санаб ўтсак:

● Кейинги пайтларда “фукаро” сўзи устида бораётган баҳс-мунозаралардан хабардорсиз. Чиндан ҳам бу сўз арабча “фақир”, яъни камбағал сўзининг кўплигини англатади. Ўтган асрларда ҳам тилимизда бу сўз аҳолининг камбағал қатламига нисбатан айрилган. Вақтида шу сўзни қабул қилаётган пайти-мизда, чуқур ўйлаб кўриш керак эди. Энди... билмадим... Биргина сўзни лугатимиздан, айниқса, юридик термин сифатида расмий ҳужжатлардан чиқариб ташлаш қанча оворагарчилик ва харажатларга сабаб бўларкин...

● “Ахборот” деган сўз ҳам араб тилидан олинган, аммо хато ясалган. Сўз араб тилидаги “хабар” ўзагидан ясалган. Унинг кўплиги “ахбор” бўлади. Унга яна арабча “-от” кўплик қўшимчасини қўшиб, услубий хатога йўл қўйганмиз. Бу ҳам етмагандек, гоҳида “ахборотлар” сўзини ишлатамизки, бу битта сўзни уч қарра кўпайтириш деганидир.

● Баъзи ҳужжатларда “фамилия” сўзи ўрнида “шариф” калимасига дуч келамиз. Бу ҳам, аслида, мантисизлик. Араб тилида мулозамат тарзида айтиладиган “исми шариф” бирикмаси “қуллуғ от” деган маъно ташийди. Кимдир қачондир “исми шарифингиз нима?” тарзида ишлатилган сўроқни “исм-фамилиянгиз нима?” деб тушунган ва шу маънода қабул қилган, омалаштирган бўлса, ажаб эмас. Аслида “шариф” сўзини фамилия тарзида ишлатилиши ҳам мантисизлик.

● Гоҳида “қоп-қоронғи” сўзининг ўрнида “зим-зиё” атамасини ишлатамиз. “Зиё” сўзи ёруғликни англатса, нима учун “зим-зиё” унинг терсини билдириши керак? Аслида, бу ҳам форс-тожик тилидан ўзлашган “сим-сиёх” яъни “қоп-қора” сўзининг ногўғри талаффузи натижасидир. Бундай сўзлар кўп. Дейлик, биз тез-тез ишлатадиган “астойдил” сўзи ҳам форсча “аз таҳи дил”, яъни “юррак тубидан” сўзининг бузилган шаклидир. “Пировард” сўзи ҳам тилимизда шакли ўзгариб кетган жумлалар сирасига қиради. “Пир овард” аслида форс тилида “чол олиб келди” деган маънони билдиради. Биз эса, бу сўзни “яқуний”, “охирги” маъносида ишлатамиз. Бу сўз форс-тожик тилларида “фуровард” (“келтириб чиқариш”, “тугатиш”, “битириш”) шаклида ишлатилади.

● “Маданият” сўзи араб тилидан олинган. Қизиғи, ҳозирда бу сўзнинг ҳам маъноси бутунлай ўзгариб кетган. Арабларнинг ўзи маданият ўрнига “сақофат” сўзини ишлатади. “Маданият” эса арабча “мадина” яъни “шаҳар сўзидан олинган бўлиб, “шаҳарлашув” деган маънони англатади.

● Биз гоҳида аблаҳ, ярамас одамларга нисбатан “муттахам” сўзини ишлатамиз. Аслида, бу сўз “туҳматга қолган”, “айбланган” мазмунини беради, холос. “Ифлос” сўзи ҳам худди шундай. Ҳам нарса-буюмнинг қирлиги, ҳам инсонларнинг ярамас одатларини англатувчи бу арабча сўз аслиятда “камбағаллик”, “қашшоқлик” маъносида келади.

● Гоҳида адабий асарларда кўзи ожиз кишиларга нисбатан ишлатилган “басир” сўзини учратамиз. Бу сўз аслида кўр деган маънони бермайди, аксинча “басар” яъни, кўз, кўриш маъносидаги ўзақдан олинган бўлиб, кўрувчи, кўра оладиган инсон, деганидир. Биз уни мутлақо тесқари маънода ишлатар эканмиз.

● Гоҳида “вайрон”, “ер билан яқсон” маъносидаги “қунпаяқун” сўзи қулоққа чалинади. Бу жумла Қуръони каримда бир неча марта тилга олинган “қун фаяқун” жумласининг ўзгарган шаклидир. Бу жумла Қуръонда “Аллоҳнинг “бўл” деган сўзидан кейин бутун борлиқ пайдо бўлди” деган маънода ишлатилган, унинг вайронагарчиликка ҳеч қандай алоқаси йўқ.

● Хуллас, бунақа сўзлар тилимизда кўп. Бундай сўзлардан тамомила воз кечиш керак, демоқчи эмасмиз. Халқ тилига сингиб кетган сўз ва бирикмалардан бирданига воз кечиш қийин. Лоақал, ўзимиз ишлатадиган сўзларнинг асл маъносини билиб қўйсак, фойдадан холи бўлмас.

Рустамжон ЖАББОРОВ

– Ҳммм, унда шифокор бўламан.

АСОСИЙ МАҚСАД – АҲОЛИ ХАВФСИЗЛИГИ

Хонадонда бир кун газ бўлмаса, кайфиятимизга таъсир қилишини ҳар биримиз яхши биламиз. Зудлик билан тармоқ ходимларига кўнғироқ қилиб, ҳолатни ўрганамиз. Аммо шу газ хонадонларга етказилиб берилишидаги машаққатли жараён, магистрал газ қувурлари ўтган жойларда мавжуд хавфдан огоҳ бўлиш ҳақида ҳар доим ҳам ўйлайвермаймиз.

Хўш, аслида табиий газ аҳолига ва истеъмолчиларга қандай етказилиб берилади? Магистрал газ қувурлари атрофида мавжуд муҳофаза майдонлари ҳақида тасаввурга эгамизми? Магистрал газ қувурлари билан қурилмалар орасида қанча масофа бўлиши керак? Магистрал газ қувурлари аҳоли хонадонига яқин жойда бўлса, мавжуд хавф ҳақида нималарни билишимиз жоиз?

Тошкент магистрал газ қувурлари бошқармаси тасарруфида:

- Умумий узунлиги: Магистрал газ қувурлари ва газ тармоқлари - 748,8км.
- Газ тақсимлаш станцияни (ГТС) - 49 та.
- “Оҳангарон” газ сикиш станциясини ташкил этади.

Магистрал газ қувурлар ва унинг тармоқлари қувурларининг диаметри 89мм.дан, 1220мм.гача ташкил қилади. Магистрал газ қувурлари ва унинг тармоқларидаги ишчи босим 12 кгс/см².дан ÷ 40 кгс/см².гача ораликда ўзгариб туради.

Тошкент магистрал газ қувурлари бошқармаси томонидан табиий газни ўлчов Ўзеллари орқали “Ўзтрансгаз” АЖ тасарруфидаги кўшни Фарғона МГҚБ, Тошкент вилоятига ҳамда Тошкент шаҳри истеъмолчиларига етказиб берилади. Бу қувурлар атрофида қувур ҳажмидан келиб чиққан ҳолда энг кам хавфсиз масофа ва муҳофаза минтақалари белгиланган. Бундай майдонларда бино иншоот қуриш ёки қишлоқ хўжалик экинлари экиб фойдаланиш хавфлидир. “Ўзтрансгаз” АЖ, Тошкент магистрал газ қувурлари бошқармаси тизимидаги масъул бўлимлар мутахассислари томонидан муҳофаза минтақаларида жойлашган қурилмаларни хавфсиз жойларга кўчириш, қувурлар атрофидаги мавжуд хавф тўғрисида мунтазам тарзда тушунтириш ва тарғибот ишлари олиб борилмоқда. Натижалар бор. Лекин ҳали бу борадаги ишлар тўлиқ ҳал этилмаган жойлар ҳам йўқ эмас.

Эксплуатацияни нормал шароитини таъминлаш ва қувурларни

бузилишига (уларнинг ҳар қандай ўтказилишидан қатъий назар) йўл қўймаслик учун “Магистралгазқувурларни химоя Қоидаси”га ва Ўзбекистон Республикаси “Ер кодекси”нинг 69-моддасига асосан муҳофаза минтақаси ўрнатилган:

Магистрал газ қувурлари ётқизилган ҳудудда жой мавзелари, аҳоли пунктлари, саноат ва қишлоқ хўжалик корхоналари, иморатлар (турар жой ва нотурар жой бинолар) қурилиши Ўзбекистон Республикаси Давлат архитектура ва қурилиш қўмитаси томонидан тақиқланган.

Тошкент ва Сирдарё вилоятлари ҳудудидан ўтган магистрал газ қувурларининг муҳофаза минтақалари, Ўзбекистон Республикаси Давлат Архитектура ва Қурилиш

Қўмитаси томонидан 1997 йил 2 майда тасдиқланган “Қурилиш Меъёрлари ва Қоидалари” (ҚМҚ 02.05.06-97)нинг 4-жадвали 1-бандига асосан қувур диаметрига қараб, қувур ўқидан ҳар икки томонга 100 метрдан – 350 метргачани ташкил этади.

Магистрал газ қувурларни химоя минтақаси Қоидаларининг бузилишига айбдор бўлган мансабдор шахслар ва фуқаролар, Ўзбекистон Республикаси “Маъмурий жавобгарлик тўғрисида”ги Кодекснинг “Магистрал қувурлар химояси қоидаларини бузиш” ҳақидаги 150-моддасига асосан, жавобгарликка тортилади.

Тошкент магистрал газ қувурлари бошқармаси томонидан хизмат кўрсатиладиган магистрал газ қувурларининг муҳофаза минтақаларида жойлашган бино ва иншоотлар фавқуллода ҳолат содир бўлиши эҳтимоли бўлган хавфли ҳудудда турибди.

Жумладан, Тошкент магистрал газ қувурлари бошқармаси тасарруфидаги магистрал газ қувурлари ва унинг тармоқларининг муҳофаза минтақаларида бугунги кунда жами 367 та турар ва нотурар бино иншоотлар мавжуд.

Таъкидлаш керакки, Тошкент магистрал газ қувурлари бошқармасининг масъул ходимлари томонидан бу қурилмаларнинг эгалари мавжуд хавф ва қурилмаларни хавфсиз жойга кўчириш тўғрисида ҳар чоракда оғзаки ва ёзма огоҳлантирилади. Уларнинг ижроси таъминланмаган тақдирда судларга даъво аризалари киритилади.

2022 йилнинг ўтган даврида биргина Қибрай туманидаги магистрал газ қувурларининг муҳофаза минтақаларида мавжуд қурилмалар юзасидан Фуқаролик ишлари бўйича Чирчиқ туманлараро судига 26 та даъво аризаси киритилди. Аризалар кўриб чиқилган ва қурилмаларни хавфсиз жойга кўчириш бўйича суд ҳал қилув қарорлари ҳам чиқарилган. Лекин уларнинг ижроси суствлигича қолмоқда. Ижро пайсалга солингани билан мавжуд хавф камайиб қолмайди.

Собиқ кўчмас мулкка нисбатан ҳуқуқни эътироф этиш ишларини ташкил этиш бўйича Қибрай тумани комиссияси мансабдор шахслари ва бошқаларга нисбатан ЖКнинг 205-моддаси 1-қисми, 228-моддаси 2-қисми “а” банди ва 228-моддаси 3-қисми билан жиноят иши қўзғатилган.

Буни тўғри тушуниш ва белгиланган меъёрларга риоя қилиш ҳар биримизнинг бурчимиздир.

Қачонки, бирор жойда газ сизиб чиқиб, кимдир моддий зарар ёки инсоний талафотга йўлиққанда айбдорни қидиргандан хатарнинг олдини олган яхшироқ. Магистрал газ қувурларининг атрофида ўта эҳтиёткорлик зарурлиги, белгиланган майдонларга дахл қилмаслик эса ҳар биримиз учун шарт эканини унутмаслик зарур.

С. ЖОВЛИЕВ,
Тошкент МГҚБ ГТЭҚ хизмати
мутахассиси

Муассислар:

Ўзбекистон Республикаси
Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси.

Тадбиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати — Ўзбекистон Либерал-демократик партияси.

Ўзбекистон Нодавлат нотижорат ташкилотлари миллий ассоциацияси.

Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси.

Бош муҳаррир
Мақсуд ЖОНИХОНОВ

Газета таҳририятнинг компьютер бўлимида саҳифаланди.
“Шарк” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмаҳонасида чоп этилди.

Манзил:
Буюк Турон кўчаси 41.
Буюртма рақами Г-808
Адади: 1507.

Пайшанба куни чиқади.
Қоғоз бичими А-3, ҳажми 2 босма табоқ.
Баҳоси келишилган нарҳда.
Газета Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигида
2006 йил 0010-рақам билан рўйхатга олинган.

ISSN 2010-7722

Навбатчи:
Мурод РАҲМАТОВ

Газетанинг полиграфик жихатдан сифатли чоп этилишига “Шарк” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси масъул.

100000, Тошкент шаҳри
Матбуотчилар кўчаси 32.
Маълумот учун телефонлар:
(71) 233-72-77,
233-91-55

Реклама ва эълонлар учун:
Электрон почта:
jamiyat@mail.uz
Газета индекси — 131
“ЖАМИЯТ” дан олинган маълумотларда манба сифатида газета номи кўрсатилиши шарт.
Топширилган вақти:
20:00

1 2 3 4 5 6

